

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

08.08.2022. Nr. 1-6/14
Uz 15.07.2022 1-04.1/327-pav/2022

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokļa sniegšanu lietā Nr. 2022-19-01

Tiesībsargs saņēma Satversmes tiesas 2022.gada 15.jūlija vēstuli Nr.1-04.1/327-pav/2022 (reģistrēta 18.07.2022 ar Nr.535), kurai pievienots Satversmes tiesas tiesneses 2022.gada 15.jūlija lēmums. Ar minēto lēmumu Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa atzīst tiesībsargu par pieaicināto personu lietā Nr.2022-19-01 “Par Latvijas Republikas Advokatūras likuma 16.panta 3.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106.panta pirmajam teikumam” un uzaicina izteikt viedokli par apstrīdētās normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106.panta pirmajam teikumam, kā arī citiem jautājumiem, kuriem, pēc tiesībsarga ieskata, varētu būt nozīme lietā.

Izvērtējot lēmumam pievienoto konstitucionālās sūdzības iesniedzējas personas K (turpmāk – Pieteicēja) konstitucionālo sūdzību (pieteikumu), kā arī Saeimas atbildes rakstu, tiesībsargs sniedz šādu viedokli:

1. Latvijas Republikas Advokatūras likuma 16.panta 3.punkts paredz, ka no zvērinātu advokātu skaita izslēdz personas pret kurām kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata (turpmāk – apstrīdētā norma).

Pieteicēja savā pieteikumā norāda, ka ir praktizējoša zvērināta advokāte un pret viņu tika uzsākts kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Kriminālprocess vēlāk tika izbeigts sakarā ar kriminālatbildības noilgumu, kas ir personu nereabilitējošs apstāklis.

Pieteicēja norāda, ka apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums ir atzīstams par absolūtu, jo tas paredz pilnīgu aizliegumu turpināt praktizēt kā zvērinātam advokātam, gadījumos, kad kriminālprocess tiek izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

Pieteicēja neapšaubā, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu un tam ir leģitīmi mērķi – demokrātiskas tiesiskas valsts aizsardzība, kā arī citu cilvēku tiesību aizsardzība. Tomēr Pieteicēja uzskata, ka ierobežojums nav samērīgs, jo: 1) apstrīdētā norma ļauj tikai daļēji sasniegt izvirzītos leģitīmos mērķus; 2) likumdevējs nav pamatojis absolūtā aizlieguma noteikšanu

apstrīdētajā normā; 3) pastāv citi, tikpat efektīvi, taču saudzējošāki līdzekļi ar kuriem var sasniegt apstrīdētas normas leģitīmos mērķus, kas mazāk ierobežotu personu pamattiesības, piemēram, noteikt termiņu, pēc kura notecēšanas persona varētu atkārtoti ieņemt zvērināta advokāta amatu, diferencēt noziedzīgos nodarījumus pēc to smaguma un veida tādos, kas neliegtu turpināt ieņemt zvērināta advokāta amatu, vai ikvienu gadījumu vērtēt individuāli; 4) labums, ko gūst sabiedrība, liedzot personām, pret kurām kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata, turpināt veikt advokāta profesionālos pienākumus, nav lielāks par personai nodarīto kaitējumu.

Ievērojot iepriekšminēto, Pieteicēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst samērīguma principam un līdz ar to neatbilst arī Satversmes 106.panta pirmajam teikumam.

2. Saeima savā atbildes rakstā nenoliedz to, ka apstrīdētajā normā noteiktais liegums personai, pret kuru kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz nereabilitējoša pamata, turpināt veikt zvērināta advokāta pienākumus ierobežo personas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos. Saeima uzskata, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu un tas kalpo vairākiem Satversmes 116.pantā norādītajiem leģitīmajiem mērķiem, proti, aizsargā citu cilvēku tiesības un demokrātisko valsts iekārtu. Saeimas ieskatā apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. Vērtējot Pieteicējas norādītos, viņasprāt, tikpat efektīvos alternatīvos līdzekļus, Saeima secina, ka ar tiem leģitīmos mērķus nevar sasniegt tādā pašā kvalitātē kā ar apstrīdēto normu un apstrīdētajā normā ietvertais leģitīmo mērķu sasniegšanas līdzeklis ir visefektīvākais. Tāpat arī Saeimas ieskatā pamattiesību ierobežojuma nelabvēlīgās sekas personām, kurām apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma dēļ liegta iespēja turpināt veikt zvērināta advokāta pienākumus, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā. Līdz ar to apstrīdētajā normā noteiktais personas pamattiesību ierobežojums ir samērīgs un atbilst Satversmes 106.panta pirmajam teikumam.

3. *Satversmības izvērtēšanas metodoloģija*

Tiesībsargs piekrīt Pieteicējai, ka apstrīdētajā normā ir ietverts t.s. absolūtais aizliegums. No Satversmes tiesas judikatūras šajā jomā izriet tas, ka likumdevējam absolūtu aizliegumu noteikšanā izvērītas augstas prasības. Absolūto aizliegumu lietas no “klasiskām” pamattiesību ierobežojumu lietām atšķiras ar to, ka Satversmes tiesa īpaši rūpīgi pievēršas apstrīdēto normu pieņemšanas procesa izvērtējumam. Proti, gadījumos, kad tiek vērtēta absolūtu aizliegumu satversmība, Satversmes tiesa pārlicinās par to, ka likumdevējs ir: 1) pamatojis absolūtā aizlieguma nepieciešamību; 2) izvērtējis absolūtā aizlieguma būtību un piemērošanas sekas; 3) pamatojis to, ka, paredzot izņēmumus no šā absolūtā aizlieguma, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē.¹ Šādu izvērtēšanas metodoloģiju savā pieteikumā piemēroja arī Pieteicēja.

Tomēr 2021.gada 11.jūnija spriedumā lietā Nr.2020-50-01 Satversmes tiesa, lai gan atzina apstrīdētajā normā ietverto aizliegumu par absolūtu, nepiemēroja līdzšinējo absolūtā aizlieguma satversmības izvērtēšanas metodoloģiju, pamatojot to ar valsts dienesta īpašo

¹ Satversmes tiesas 2017.gada 24.novembra sprieduma lietā Nr.2017-07-01 19.punkts.

lomu un statusu, kā arī likumdevēja plašo rīcības brīvību šajā jomā.² Līdz ar to apstrīdētās normas izvērtējums Satversmei tika veikts pēc t.s. klasiskās izvērtēšanas metodoloģijas, proti, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam.

Zvērināta advokāta amats nav pieskaitāms pie valsts dienesta Satversmes 101.panta izpratnē. Tāpat zvērināts advokāts savā darbībā nav pielīdzināms valsts amatpersonai, bet gan tā ir brīvi praktizējoša personas profesionālā darbība. Vienlaikus zvērināti advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas un Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka amata ierobežojumi personām, kuras pilda valstij nozīmīgas funkcijas (piemēram, tiesneši, prokurori, advokāti, zvērināti tiesu izpildītāji u.c.), var būt stingrāki nekā citās jomās, tostarp arī kritēriji, kas saistīti ar amata pretendenta personību³.

Ievērojot minētos apstākļus, nebūtu pamatoti attiecībā uz zvērinātu advokātu nodarbinātības ierobežojumu atbilstību Satversmei mīkstināt tās prasības, kas jau ir attiecinātas pret Valsts policijas amatpersonām kā valsts dienestā esošām amatpersonām. Līdz ar to arī šajā lietā apstrīdētās normas atbilstība Satversmei tiks veikta pēc t.s. klasiskās trīspakāpju satversmības izvērtēšanas metodoloģijas.

4. Satversmes 106.panta pirmais teikums paredz, ka “ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai”. Satversmes tiesa savā praksē ir atzinusi, ka Satversmes 106.panta pirmais teikums tieši negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties darbavietu un nodarbošanos, kas nozīmē, pirmkārt, visām personām vienlīdzīgu pieeju darba tirgum un, otrkārt, to, ka valsts nedrīkst noteikt personām citus ierobežojošus kritērijus kā vien noteiktas to spēju un kvalifikācijas prasības, bez kurām persona nevarētu pildīt attiecīgā amata pienākumus⁴. Valstij ir pienākums atturēties no tādu tiešu vai netiešu apstākļu radīšanas, kuri traucētu personai īstenot tās tiesības “brīvi izvēlēties” nodarbošanos.⁵ Satversmes tiesa ir atzinusi arī to, ka ar Satversmes 106.pantā ietvertu jēdzienu „nodarbošanās” saprotams tāda veida darbs, kas prasa atbilstošu sagatavotību un kas ir cilvēka eksistences avots, kā arī profesija, kas cieši saistīta ar katra indivīda personību kopumā⁶. Vienlaikus Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir rīcības brīvība noteikt konkrētai profesionālajai darbībai nepieciešamo izglītību, kā arī izvirzīt citas prasības konkrētai profesijai, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs⁷.

Jēdziens “nodarbošanās” attiecināms uz nodarbinātību gan privātajā, gan publiskajā sektorā, turklāt arī uz tādām profesijām, kurās darba tiesiskās attiecības netiek dibinātas uz Darba likumā regulētā darba līguma pamata⁸. Satversmes 106.pantā ietvertais jēdziens “nodarbošanās” aptver darbību gan prokuratūrā, gan zvērināta notāra un zvērināta advokāta amatos.⁹

Atbilstoši Satversmes 116.pantam personas tiesības, kas noteiktas Satversmes 106.pantā var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības,

² Satversmes tiesas 2021.gada 11.jūnija lietā Nr.2020-50-01 13.punkts.

³ Satversmes tiesas 2006.gada 23.februāra sprieduma lietā Nr.2005-22-01 10.2.punkts.

⁴ Satversmes tiesas 2003.gada 23.aprīļa sprieduma lietā nr.2002-20-0103 Secinājumu daļas 3.punkts un Satversmes tiesas 2003.gada 20.maija sprieduma lietā nr.2002-21-01 Secinājumu daļas 1.punkts.

⁵ Satversmes tiesas 2017.gada 10.februāra sprieduma lietā Nr.2016-06-01 20.1.punkts.

⁶ Satversmes tiesas 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 14.1.punkts.

⁷ Satversmes tiesas 2010.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.2009-74-01 14.punkts un 2011.gada 22.novembra sprieduma lietā Nr.2011-04-01 19.4.punkts.

⁸ Satversmes tiesas 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 14.1.punkts.

⁹ Satversmes tiesas 2002.gada 4.jūnija sprieduma lietā Nr.2001-16-01 Secinājumu daļas 2.1.punkts.

demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Kā izriet no lietas apstākļiem, apstrīdētā norma ir pamats tam, kāpēc Pieteicējai tiks liegta iespēja turpināt veikt zvērināta advokāta pienākumus. Tādējādi attiecībā uz Pieteicēju **ir konstatējams Satversmes 106.pantā noteikto tiesību ierobežojums.**

Savukārt, lai noskaidrotu, vai šāds pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, ir jāpārbauda: 1) vai pamattiesību ierobežojums noteikts ar likumu; 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis; 3) vai ierobežojums ir samērīgs¹⁰.

5. Pārbaudot, vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, secināms, ka lietā nedz no Pieteicējas, nedz no Saeimas puses iebildumi nepastāv un tiek atzīts, ka pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu. Arī tiesībsargs, pārbaudot to, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, nekonstatē pretējo Pieteicējas un Saeimas norādītajam.

Ievērojot minēto, **pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.**

6. Ikvienu tiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un pamatojumam, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad¹¹. Gan Pieteicēja, gan Saeima norāda, ka leģitīmais mērķis šāda ierobežojuma noteikšanā ir citu cilvēku tiesību aizsardzība un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība.

Latvijas Republikas Advokatūras likuma 2. un 3.pants nosaka, ka advokatūra ir tiesiskas valsts justīcijas neatņemama sastāvdaļa. Advokāts ir neatkarīgs un profesionāls jurists, kas sniedz juridisko palīdzību, aizstāvot un pārstāvot tiesā un pirmstiesas izmeklēšanā personu likumīgās intereses, sniedzot juridiskas konsultācijas, gatavojot juridiskus dokumentus un veicot citas juridiskas darbības.

Advokāti kā tiesu sistēmai piederīgas personas ir viens no Satversmē paredzēto tiesību uz taisnīgu tiesu garantiem. To konkretizē Satversmes 92.panta ceturtais teikums, kas paredz, ka ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību. Advokāta statuss un funkcijas Latvijā ir ļoti nozīmīgas, par ko liecina Latvijas Republikas Advokatūras likuma 14.pantā noteiktās augstās prasības kļūšanai par zvērinātu advokātu, uzņemšanas un ieskaitīšanas nosacījumi (Latvijas Republikas Advokatūras likuma ceturtnā sadaļa), gan arī tas, ka zvērināti advokāti par savu profesionālo darbību atbild arī disciplināri (Latvijas Republikas Advokatūras likuma sestā sadaļa). Tas zvērinātus advokātus nošķir no citiem privāti praktizējošiem juristiem bez advokāta statusa, kuru darbība nekādi speciāli normatīvi nav noregulēta. Turklāt jāņem vērā, ka tikai advokāti kriminālprocesā var aizstāvēt personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, kā arī tikai advokāti atsevišķās kategoriju lietās var sniegt savu juridisko palīdzību (piemēram, civilprocesā iesniegt kasācijas sūdzību), tādējādi piešķirot būtiski lielāku atbildību un kompetenci personu tiesību un likumīgo interešu aizstāvībā.

Tādējādi tiesībsargs piekrīt, ka pamattiesību ierobežojumam leģitīmie mērķi ir **citu cilvēku tiesību aizsardzība un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība.**

7. Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jāpārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar

¹⁰ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017.gada 10.februāra sprieduma lietā Nr.2016-06-01 21.punktu.

¹¹ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015.gada 2.jūlija sprieduma lietā Nr.2015-01-01 15.punktu.

indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu¹².

Ja tiek atzīts, ka tiesību normā noteiktais ierobežojums neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad ierobežojums neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesisks¹³.

7.1. Likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, ja ar konkrēto regulējumu šis mērķis tiek sasniegts¹⁴. Apstrīdētajā normā ietvertais absolūtais aizliegums nodrošina to, ka persona, pret kuru kriminālprocess par tīšu noziedzīgu nodarījumu ir izbeigts uz nereabilitējoša pamata, nevar turpināt veikt zvērināta advokāta pienākumus. Fakts, ka pret personu kriminālprocess ir izbeigts uz nereabilitējoša lēmuma pamata, nevis notiesāta ar spriedumu, nemaina to, ka persona pēc būtības ir tikusi atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Personu nereabilitējošie apstākļi ir uzskaitīti Kriminālprocesa likuma 380.pantā: “Persona netiek reabilitēta, ja kriminālprocesu izbeidz ar lēmumu, kāds paredzēts šā likuma 377.panta 3., 4., 5. un 9.punktā, 379.panta pirmajā un otrajā daļā, 410.panta pirmajā daļā, 415.pantā, 415.1 panta pirmajā daļā, 421.pantā, 605.panta pirmajā daļā, 615.panta trešajā daļā, kā arī notiesājoša sprieduma gadījumā.”

Konkrētajā gadījumā Pieteicēja no zvērinātu advokātu skaita tiek izslēgta tā iemesla dēļ, kad kriminālprocesā iestājās noilgums, kas ir viens no nereabilitējošiem apstākļiem. Pieteicēja norāda, ka *ir uzskatāma par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kurā tās vainu nav konstatējusi nedz tiesa, nedz arī prokurors ar priekšrakstu par sodu, bet gan procesa virzītājs, izbeidzot kriminālprocesu, jo iestājies noilgums*. Šajā sakarā tiesībsargs vērš uzmanību, ka no Pieteicējas pieteikumā norādītajām ziņām neizriet, ka Pieteicēja būtu izmantojusi tai Kriminālprocesa likuma 76.pantā paredzētās tiesības un iesniegusi sūdzību tiesā par prokurora lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu sakarā ar kriminālatbildības noilgumu, ja tā savu vainu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā neatzīst. Kriminālprocesa likuma 619.panta pirmā un trešā daļa paredz, ka tiesnesis sūdzību par kriminālprocesa izbeigšanas pamatojumu izskata tiesas sēdē viena mēneša laikā pēc tās saņemšanas. Uz tiesas sēdi aicina personu, pret kuru izbeigts kriminālprocess, tās pārstāvi vai aizstāvi un pārsūdzētā lēmuma pieņēmēju. Tiesnesis tiesas sēdē uzklaua sūdzības iesniedzēju, pārsūdzētā lēmuma pieņēmēju un citas uz tiesu uzaicinātās personas, pārbauda kriminālprocesā iegūtos un ar sūdzības izskatīšanu saistītos pierādījumus un pieņem lēmumu. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 620.pantam sūdzību var apmierināt vai noraidīt. Apmierinot sūdzību, tiesnesis atceļ procesa virzītāja lēmumu un tā vietā pieņem jaunu lēmumu, izbeidzot kriminālprocesu uz reabilitējoša pamata.

Līdz ar to Pieteicējai pastāvēja tiesību aizsardzības mehānisms, lai novērstu ar prokurora lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu negatīvās sekas, kas attiecās uz turpmāku nodarbinātību kā zvērinātai advokātei. Tādējādi ir apšaubāms, vai konkrētajā gadījumā Pieteicējai nepastāvēja vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi pirms vēršanās Satversmes tiesā, kas ir viens no priekšnoteikumiem konstitucionālās sūdzības iesniegšanai (Satversmes tiesas likuma 19.²panta otrā daļa).

Jebkurā gadījumā apstrīdētās normas piemērošana nodrošina to, ka par zvērinātu advokātu vairs nevar turpināt strādāt persona, kura atzīta par vainīgu tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tādējādi absolūtais aizliegums ir piemērots līdzeklis pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķu sasniegšanai.

¹² Satversmes tiesas 2017.gada 24.novembra sprieduma lietā Nr.2017-07-01 17.punkts.

¹³ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.2015-18-01 15.punktu.

¹⁴ Sk. Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 13.punktu.

Līdz ar to likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai.

7.2. Savukārt attiecībā uz to, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka “saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē”¹⁵.

Vērtējot Pieteicējas norādītos saudzējošākos līdzekļus, visupirms jānorāda, ka regulējums, kas pēc noteikta laika notecēšanas ļautu personai atkārtoti veikt zvērināta advokāta pienākumus nebūtu pareizs, jo negarantētu personas īpašību atbilstību ieņemamajam amatam. Arī pēc sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, vai jebkura cita noteikta termiņa notecēšanas persona joprojām var būt bīstama sabiedrībai vai savā attieksmē pret likumu būt noraidoša.

Tāpat tiesībsargs nepiekrīt Pieteicējas piedāvātajam risinājumam, ka persona, kura izdarījusi noteikta veida noziedzīgus nodarījumus, būtu tomēr tiesīga turpināt ieņemt zvērināta advokāta amatu. Skatoties Pieteicējas faktiskos lietas apstākļus, jāuzsver, ka Krimināllikuma 177.pantā paredzētais noziegums noteikti nav tāds, kas kaut mazākā mērā atstātu mazāku ietekmi uz pašu zvērināta advokāta profesionālo darbību. Krāpšana ir mantisks noziegums, kas pēc savas juridiskās dabas ir izdarāms tikai ar tiešu nodomu un tās pamatā ir personas vēlme ar viltu iedzīvoties uz citas personas rēķina. Vērtējot citus Pieteicējas piedāvātos noziedzīgos nodarījumus, kas būtu izslēdzami no absolūtā aizlieguma (salikti noziedzīgi nodarījumi, kriminālpārkāpumi), tiesībsargs nepiekrīt secinājumam, ka to rezultātā personu tiesības vai likumīgās intereses tiktu mazākā mērā skartas. Šeit atkārtoti jāuzsver, ka zvērinātiem advokātiem kā tiesu sistēmai piederīgām personām ir izvirzītas pastiprinātas prasības, kas tos atšķir no citiem privāti praktizējošiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem. Tāda situācija, kad par personas aizstāvi kriminālprocesā varētu būt zvērināts advokāts, kurš iepriekš ir atzīts par vainīgu tīša kriminālpārkāpuma vai salikta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, būtiski iedragātu advokāta reputāciju ne tikai pašas aizstāvamās personas acīs, bet arī visas tiesu sistēmas (prokuratūras, tiesas) kopējā redzējumā.

Visbeidzot attiecībā uz individuāla izvērtējuma veikšanu jāuzsver, ka advokāts, dodot zvērestu, kļūst par tiesu sistēmai piederīgu personu un apņemas aizsargāt tiesā personu tiesības sabiedriskās labklājības interesēs un to vārdā.¹⁶ Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējs, izpildot savu pienākumu noteikt kārtību, kādā personām tiek garantētas tiesības uz kvalificētu juridisko palīdzību, ir Latvijā izveidojis advokatūru kā sistēmu, kuras ietvaros tiek izvirzītas stingras prasības jaunu biedru uzņemšanai tajā un kurā funkcionē kontroles mehānisms, ar kuru tiek uzraudzīta advokāta profesionālā darbība, ētikas prasību ievērošana, kvalifikācijas uzturēšana un paaugstināšana, kā arī regulēti konkrēti ar advokāta sniegto juridisko palīdzību saistīti jautājumi.¹⁷ Advokātiem, gan nododot zvērestu, gan visas profesionālās darbības laikā, ir jānodrošina ikvienas personas tiesību aizstāvība. Tiesību aizstāvība sevī ietver ne tikai profesionālu un kompetentu juridisko palīdzību, bet arī godprātīgu un tiesiskumu cenošu uzvedību. Turklāt advokātiem prasība pēc nevainojamas reputācijas nebeidzas līdz ar zvēresta nodošanu, tā turpinās visu advokāta darbības laiku un arī pēc tā. Pat vismazākās šaubas par advokāta rīcības tiesiskumu var iedragāt uzticēšanos visai tiesu varai. Līdz ar to arī

¹⁵ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr.2015-06-01 19.punktu.

¹⁶ Satversmes tiesas 2022.gada 14.aprīļa sprieduma lietā Nr.2021-38-01 16.5.1.punkts.

¹⁷ Satversmes tiesas 2017.gada 6.aprīļa lēmuma “Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2016-10-01” 16.punkts.

individuālais izvērtējums nevarētu sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus līdzvērtīgā kvalitātē.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertā absolūtā aizlieguma mērķus līdzvērtīgā kvalitātē **nebūtu iespējams sasniegt ar alternatīviem līdzekļiem.**

7.3. Vērtējot to, vai ierobežojums ir atbilstošs, būtu jāpatur prātā, ka visa tiesību sistēma pamatā būtu jāveido tā, lai sekmētu sodītas personas atgriešanos normālā dzīvē, proti, lai ikvienam būtu otra iespēja pilnvērtīgi dzīvot godīgu dzīvi, līdztiesīgi iekļaujoties pilsoniskajā sabiedrībā.¹⁸ Tomēr nosacījumu vienādošana visā tiesību sistēmā, neapskatot katru gadījumu individuāli, nebūtu pieļaujama. Citiem vārdiem, tas, kas vienai profesijai vai amatam var būt pieļaujams, citai var nebūt.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tiesības brīvi izvēlēties zvērināta advokāta amatu kā savu nodarbošanos ir tikai tām personām, kurām ir attiecīgas spējas un kvalifikācija. Advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas un noteiktā veidā piedalās tiesu varas realizācijā. Ņemot vērā šo profesiju uzdevumus un atbildību, minēto amatu pretendentiem var izvirzīt augstas prasības pēc noteikta līmeņa un veida izglītības.¹⁹

Advokātu spējas nodrošināt kvalificētu juridisko pārstāvību un sniegt juridisko palīdzību, it īpaši kasācijas tiesvedībā, tiek prezumētas. Šai profesijai ar likumu noteiktas vairākas prasības: augstākā juridiskā izglītība, likumā noteiktā darba pieredze, pārbaudījuma kārtošana nepieciešamība u.tml. Advokatūras institūtam ir liela nozīme kvalificētas juridiskās pārstāvības nodrošināšanā, jo advokāts ir ne tikai pārstāvis, kura uzdevums ir atvietot pusi tiesā un sasniegt sava pilnvardevēja noteikto galamērķi, bet vienlaikus arī tiesībaizstāvis.²⁰

No vienas puses ikviena persona savā dzīvē var kļūdīties un izdarīt likumpārkāpumu, ko pēc tam nožēlo un ar savu uzvedību pierāda, ka vairs nav asociējama ar pagātnes notikumiem. Taču no otras puses tādi tiesu sistēmai piederīgi amati, kā advokāts, notārs un tiesu izpildītājs prasa no cilvēka visaugstāko sagatavotības līmeni gan profesionālajā, gan morālajā ziņā. Tāpēc, lai gan var piekrist Pieteicējai, ka advokāti savā darbībā nav tiesīgi pieņemt juridiski saistošus lēmumus, kā tas ir citu tiesu sistēmai piederīgu personu vidū, kā arī advokāti nav valsts amatpersonas, tomēr juridiski augstais mandāts, kas advokātiem ir piešķirts, prasa nepārprotamu uzticību no ikviena sabiedrības locekļa puses. Noslēdzot vienošanos ar advokātu persona ne tikai uztic savu juridisko lietu vešanu iestādē vai tiesā, bet pilnvaro advokātu iestāties arī par personas likumīgajām interesēm, kas aptver personisko brīvību, privāto dzīvi, vārda brīvību, īpašuma tiesības un virkni citu cilvēka pamattiesību. Tāpēc par zvērinātu advokātu var būt tikai tāda persona, kas ar savu rīcību un attieksmi ir pierādījusi, ka ciena un godā šādas vērtības.

Ievērojot iepriekšminēto, secināms, ka ierobežojums, kas liedz personai, pret kuru kriminālprocess par tīšu noziedzīgu nodarījumu ir izbeigts uz nereabilitējoša pamata, turpināt veikt zvērināta advokāta pienākumus, nav uzskatāms par nesamērīgu. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir atbilstošs jeb labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. **Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 106.panta pirmajam teikumam.**

¹⁸ Osipova S. (2021). Sodītas personas kā valsts stigmatizēta grupa Satversmes tiesas judikatūrā. Socrates. 2(20). 31.lpp.

¹⁹ Satversmes tiesas 2002.gada 4.jūnija sprieduma lietā Nr.2001-16-01 Secinājumu daļas 2.2.punkts.

²⁰ Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 Secinājumu daļas 4.1.punkts.

8. Visbeidzot informēju, ka 2020.gada 17.decembrī Valsts sekretāru sanāksmē tika izskatīta Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas iesniegtā un Valsts kancelejas apkopotā informācija par iesniegtajiem priekšlikumiem grozījumiem savas nozares likumos un Ministru kabineta noteikumos attiecībā uz personām paredzētajiem aizliegumiem vai ierobežojumiem saistībā ar agrāk izdarītu noziedzīgu nodarījumu, ko iepriekš bija rosinājis tiesībsargs.²¹

Tieslietu ministrija savā viedoklī attiecībā uz ierobežojumiem kļūt un turpināt būt par zvērinātu advokātu norādīja, ka Latvijas Republikas Advokatūras likumā noteiktie ierobežojumi ir saglabājami nemainīgi, lai varētu tikt nodrošināts advokatūras prestižs, uzticamība tiesu varai piederošajai profesijai un garantēti atbilstoši kvalitātes standarti. Tāpat Tieslietu ministrija norādīja, ka esamība profesijā nozīmē arī augstu atbildību, nevainojamas reputācijas uzturēšanu un nepieciešamību personai apzināties savas rīcības sekas, tostarp attiecībā uz izslēgšanu no amata.

Līdz ar to jautājums par absolūtā aizlieguma attiecināmību uz advokātiem ir ticis pārskatīts.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

²¹ <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40490160&mode=vss&date=2020-12-17>.